

Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh để giáo dục đạo đức, lối sống cho thanh niên, sinh viên trong bối cảnh hiện nay

Trần Thị Ngọc

ThS. Khoa Giáo dục đại cương, Trường ĐHSP Kỹ thuật Nam Định

Received: 4/4/2024; Accepted: 9/4/2024; Published: 12/4/2024

Abstract: President Ho Chi Minh is a distinguished cultural figure and a great educator of the Vietnamese people. His life serves as a shining example for future generations to follow. In the current era, thoroughly embracing Ho Chi Minh's thoughts on moral education and lifestyle for youth, and implementing measures to enhance the effectiveness of educational work for students, will decisively contribute to the process of building morals and lifestyles for our youth. This will create significant motivation and strength to propel the renewal endeavor, successfully achieve industrialization, and modernize our country.

Keywords: Ho Chi Minh's ideology, moral education, Ho Chi Minh's lifestyle, measures to enhance the effectiveness of educational work, contemporary students.

1. Đặt vấn đề

Chủ tịch Hồ Chí Minh là nhà văn hóa lớn, nhà giáo dục (GD) vĩ đại của dân tộc Việt Nam; là tấm gương sáng cho thế hệ trẻ muôn đời sau. Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn đánh giá cao vị trí, vai trò của thanh niên đối với sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc.

Trong nội dung bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau, Hồ Chí Minh đặt lên hàng đầu vấn đề bồi dưỡng lý tưởng và đạo đức cách mạng (ĐĐCM). Lý tưởng mà Hồ Chí Minh quan tâm GD thanh niên là suốt đời phấn đấu cho đất nước hoàn toàn độc lập, làm cho CNXH và CNCS thắng lợi hoàn toàn trên Tổ quốc ta và trên thế giới... Tuy nhiên, lý tưởng và ý chí cách mạng chỉ có thể duy trì và phát triển trên nền tảng ĐĐCM.

Sau 30 năm đổi mới, Việt Nam (VN) đạt được nhiều thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử. Tuy nhiên, kinh tế thị trường cũng có mặt hạn chế, tác động tiêu cực đến xã hội VN. Chủ nghĩa cá nhân - kẻ thù nguy hiểm nhất của ĐĐCM theo cách gọi của Chủ tịch Hồ Chí Minh, giờ đây trở dậy và phát triển. Ngoài lĩnh vực tư tưởng, chúng còn tấn công trên lĩnh vực văn hóa, đạo đức, lối sống mà đối tượng chủ yếu là thanh niên trong đó có sinh viên (SV)- đội ngũ trí thức tương lai.

Hiện nay, đa số SV có ý thức tốt trong học tập và rèn luyện thì một bộ phận không nhỏ SV có biểu hiện lệch lạc trong nhận thức và hành vi đạo đức dẫn tới những sai lệch trong mục tiêu đào tạo, ảnh hưởng tiêu cực tới chất lượng nguồn nhân lực trong tương lai. Công tác GD đạo đức trong nhà trường là một bộ phận quan trọng có tính chất nền tảng của nền

giáo dục XHCN. Đó là việc làm có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc trong xã hội học tập, học tập thường xuyên và học suốt đời.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục đạo đức, lối sống cho thanh niên

Hồ Chí Minh quan niệm ĐĐCM là trung với nước, hiếu với dân, suốt đời phấn đấu hy sinh vì độc lập tự do của Tổ quốc, vì CNXH, nhiệm vụ nào cũng hoàn thành, khó khăn nào cũng vượt qua, kẻ thù nào cũng đánh thắng; là cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư; luôn yêu thương, quý trọng con người, sống có tình, có nghĩa và tinh thần quốc tế trong sáng...

Theo Hồ Chí Minh, lối sống bộc lộ thông qua các hoạt động của con người trong cách ăn, cách mặc, cách ở, cách đi lại, cách làm việc. Đạo đức (ĐĐ) và lối sống có quan hệ mật thiết với nhau, trong đó ĐĐ đóng vai trò chủ yếu. ĐĐ gắn liền với lối sống và là nội dung của lối sống. Còn lối sống là thể hiện cụ thể quan niệm ĐĐ trong những hình thức hoạt động của con người trong xã hội.

Theo quan điểm của Hồ Chí Minh, ĐĐ có quan hệ chặt chẽ với lối sống. ĐĐ là mặt nội dung, quy định lối sống. Còn lối sống là mặt thể hiện của ĐĐ. Do đó, giáo dục ĐĐ chính là GD lối sống một cách gián tiếp, là quá trình định hướng lối sống cho mỗi cá nhân. Trong công tác GD, Hồ Chí Minh coi trọng cả “đức” lẫn “tài”, nhưng đặt GD đạo đức lên hàng đầu. Người chỉ rõ vai trò và sức mạnh to lớn của ĐĐ, khẳng định Đ Đ là cái gốc của mỗi con người, là cái nền tảng vững chắc của người cách mạng.

Hồ Chí Minh khẳng định, thanh niên (TN) không những là lực lượng kế tục sự nghiệp cách mạng của

các thế hệ đi trước, mà còn là tương lai của đất nước, của dân tộc: “Một năm khởi đầu từ mùa xuân. Một đời khởi đầu từ tuổi trẻ. Tuổi trẻ là mùa xuân của xã hội”. Từ nhận thức đó, Hồ Chí Minh đặt trọn tin yêu và kỳ vọng vào thanh niên. Người xem vận mệnh dân tộc phụ thuộc rất lớn vào tầng lớp thanh niên.

Hồ Chí Minh luôn nhấn mạnh vai trò xung kích đi đầu của TN trong hành động cách mạng. Theo Hồ Chí Minh: “Trong mọi công việc TN ta luôn luôn hăng hái xung phong và họ xứng đáng là cánh tay đắc lực của Đảng”. TN luôn đi đầu trong việc thực hiện những chủ trương, đường lối do Đảng đề ra. Thông qua hoạt động, tổ chức Đoàn phát hiện, giới thiệu những đoàn viên ưu tú cho Đảng.

Hồ Chí Minh khẳng định tầm quan trọng của công tác GD đạo đức, lối sống cho TN. GD đạo đức, lối sống hướng tới mục tiêu hoàn thiện nhân cách giúp TN trở thành những công dân hữu ích của xã hội. Góp phần to lớn trong việc chuyển các quan niệm ĐĐ từ tự phát sang tự giác, từ bị động sang chủ động, tạo ra những giá trị đạo đức mới, xây dựng những quan điểm, phẩm chất ĐĐ mới, quan niệm sống tích cực cho mỗi đối tượng GD. GD đạo đức góp phần hình thành thái độ, niềm tin, tình cảm đạo đức cho mọi người. GD đạo đức, lối sống là biện pháp tốt nhất giúp thanh niên tránh được những tác động tiêu cực của tàn dư ĐĐ, lối sống cũ, nhận thức rõ trách nhiệm của mình đối với dân tộc.

Quan điểm của Hồ Chí Minh về nội dung GD đạo đức, lối sống cho TN trước hết đó là GD các chuẩn mực ĐĐ của người cách mạng - người VN mới cho TN: trung với nước, hiếu với dân, cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư, tình thương yêu con người, tinh thần quốc tế trong sáng. Ngoài tri thức ĐĐ thì tình cảm ĐĐ cũng là nội dung quan trọng trong GD đạo đức. Theo Hồ Chí Minh, cách tốt nhất để bồi dưỡng lòng yêu nước, thương nòi cho thanh niên là GD truyền thống dân tộc và truyền thống cách mạng. Đó chính là ý chí, nghị lực, khí phách, khí tiết của người cách mạng, là tính kiên trì, nhẫn nại, vượt khó.

Theo Hồ Chí Minh, muốn TN yêu lao động thì trước hết phải làm cho họ nhận thức được lao động là bổn phận trách nhiệm của mỗi công dân đối với Tổ quốc. Ngoài yêu lao động, TN cần phải rèn luyện lối sống giản dị, trung thực, dũng cảm. Theo Hồ Chí Minh, giản dị là phong cách sống của con người mới. Người thường xuyên nhắc nhở TN sống là phải có ước mơ, hoài bão, có lý tưởng cao đẹp. Năng lực cũng là một điều kiện không thể thiếu trong việc thực hiện hoài bão. Muốn có năng lực, TN phải có chí tiến thủ, tinh thần cầu tiến, ham học hỏi. Học ở mọi nơi, mọi

lúc, mọi người. Phải khiêm tốn học hỏi, coi việc học là việc làm suốt đời. Tình bạn, tình yêu trong sáng là một biểu hiện của lối sống khiêm nhường, bao dung, nhân ái, thủy chung, nhân hậu mà Hồ Chí Minh quan tâm GD cho TN.

2.2. Giải pháp nâng cao hiệu quả công tác giáo dục đạo đức, lối sống cho SV

2.2.1. Nhóm giải pháp về nhận thức

- Thứ nhất, nhận thức đúng vị trí, vai trò của ĐĐ, lối sống.

Cần đẩy mạnh việc tuyên truyền và quán triệt một cách sâu, rộng tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh trong nhà trường; tuyên truyền, phổ biến lý tưởng cách mạng, chủ trương, đường lối, chính sách, pháp luật. Tuyên truyền các phong trào thi đua yêu nước, gương người tốt, việc tốt trên các lĩnh vực của đời sống xã hội. Tuyên truyền về chủ quyền biển đảo, lãnh thổ.

- Thứ hai, nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của công tác GD đạo đức, lối sống trong nhà trường

Lãnh đạo cấp ủy, tổ chức Đảng, các phòng ban chức năng, khoa chuyên môn định kỳ gặp gỡ, đối thoại nắm bắt tâm tư, tình cảm, định hướng tư tưởng, giải quyết kịp thời nhu cầu, nguyện vọng chính đáng, chăm lo bảo vệ quyền lợi hợp pháp cho SV.

GV thầy được tầm quan trọng của công tác GD đạo đức, lối sống cho SV ở học phần của mình. Chủ động, kịp thời cung cấp thông tin chính thống về tình hình trong nước và thế giới cho SV.

- Thứ ba, cần hiểu rõ GD đạo đức, lối sống là một quá trình lâu dài, phải bền bỉ, kiên trì và nhẫn nại.

Phải tận tâm, tận lực, kiên trì, bền bỉ, không ngừng tìm tòi các giải pháp phù hợp nhằm nâng cao hiệu quả của công tác GD. Giáo dục ĐĐ, lối sống cho SV phải liên tục trong suốt quá trình học tập của SV

- Thứ tư, phát huy ý thức tự GD, tự rèn luyện của SV

Muốn tự GD thành công, SV phải có ý thức tự giác cao, phải luôn biết lục vấn lương tâm, phải biết xấu hổ và kiên quyết đấu tranh với những thói hư, tật xấu. SV cần rèn luyện thái độ nghiêm khắc với chính bản thân, chống tự kiêu, tự mãn Bên cạnh đó SV cũng cần rèn luyện đức tự tin để có nghị lực vươn lên. Cần có sự quan tâm, định hướng GD và hỗ trợ kịp thời từ phía gia đình, nhà trường và xã hội.

2.2.2. Nhóm giải pháp hoạt động thực tiễn

- Một là, tăng cường và phối hợp chặt chẽ giữa gia đình, nhà trường, xã hội trong việc GD đạo đức, lối sống cho SV

Gia đình phải có phương pháp GD phù hợp, đặc biệt lưu ý tâm lý lứa tuổi thanh niên - SV; cha mẹ phải có thái độ nghiêm khắc nhưng cũng cần tôn trọng

nhân cách của con cái; phải gần gũi, thường xuyên quan tâm tìm hiểu tâm tư, tình cảm của con. Đối với những SV sống xa nhà thì phụ huynh càng phải quan tâm và đẩy mạnh việc GD, không ỷ lại hay giao phó việc GD cho nhà trường.

Nhà trường giữ một vị trí chủ đạo trong việc bồi dưỡng năng lực, xây dựng phẩm chất ĐĐ cho SV. Chúng tôi xin đưa ra một số giải pháp sau:

Giáo dục ĐĐ, lối sống cho SV thông qua hệ thống bài giảng:

+ Bài giảng các môn lý luận chính trị và khoa học đại cương: GV cần trang bị cho SV những hiểu biết cơ bản về đạo đức, chuẩn mực ĐĐ mà xã hội yêu cầu. GV phải có văn hóa giao tiếp và sự mẫu mực, mô phạm trong hành vi. GV cần biết cách tổ chức và đặt ra những yêu cầu cụ thể hướng dẫn SV thực hành thói quen và hành vi tốt; cần phải thường xuyên kiểm tra, giám sát, kịp thời điều chỉnh những hành vi không phù hợp của SV.

+ Bài giảng của các khoa chuyên môn: Trước hết, GV phải có lòng yêu nghề, có như thể mới truyền được lòng yêu nghề đến với SV. GV nên phát động phong trào thi đua học tập tốt; khuyến khích các em nghiên cứu khoa học, hình thành các nhóm học tập, giúp đỡ nhau cùng tiến bộ; phải tạo được bầu không khí đối thoại với SV.

GD đạo đức, lối sống cho SV thông qua hoạt động của Đoàn TN, Hội SV

+ Trước hết, cần tăng cường công tác tập hợp SV.

+ Quan tâm xây dựng đội ngũ cán bộ Đoàn, Hội vững mạnh làm trung tâm đoàn kết, tập hợp, vận động, giáo dục SV.

+ Đoàn, Hội cần thường xuyên tổng kết, rút kinh nghiệm công tác GD ở từng đơn vị, phát hiện và đẩy mạnh việc nhân rộng các mô hình, hình thức GD có hiệu quả cao.

+ Nội dung, chương trình hoạt động phải đảm bảo tính khách quan, khoa học, phù hợp với những yêu cầu xã hội đặt ra đối với SV.

Xã hội giữ vai trò to lớn trong GD đạo đức, lối sống cho SV.

Cần phải xã hội hóa hoạt động GD đạo đức, lối sống, coi hoạt động GD đạo đức, lối sống là nhiệm vụ của toàn xã hội. Cần tăng cường sự lãnh đạo, chỉ đạo của các cấp, các ngành có thẩm quyền đối với sự nghiệp GD đạo đức, lối sống SV.

- Hai là, kết hợp chặt chẽ học đi đôi với hành, lý luận gắn liền với thực tiễn.

Xây dựng một chương trình “tổ chức GD ngoài giờ lên lớp”; có thể sử dụng hoạt động ngoại khóa để hỗ trợ cho việc học tập

- Ba là, xây dựng môi trường lành mạnh, tạo điều

kiện vật chất thuận lợi để SV học tập, rèn luyện, phấn đấu, trưởng thành: xây dựng các khu vui chơi, giải trí, các hoạt động văn hóa cho SV

Trong phạm vi phù hợp nhà trường cần có chính sách và sự đầu tư nhất định để xây dựng nhiều hơn các khu vui chơi giải trí, những tụ điểm sinh hoạt văn hóa trong nhà trường như: CLB, trung tâm tư vấn, khu thể thao,... Để thu hút SV, cần có hình thức sinh hoạt phong phú, đa dạng và nội dung, chương trình phải hấp dẫn, lôi cuốn đáp ứng các nhu cầu của SV như: trao đổi về PP học tập và nghiên cứu khoa học, chương trình học bổng, về việc làm...

- Bốn là, GD thông qua những tấm gương sáng, gương điển hình mẫu mực

+ Giáo dục thông qua nêu gương người tốt, việc tốt chính trong đội ngũ SV. GD thông qua nêu gương tốt, việc tốt của mọi người, đặc biệt là sự gương mẫu của cha mẹ, GV. Nêu cao các hình tượng mẫu mực trong xã hội. GD tấm gương sáng về đạo đức cách mạng, lối sống cao đẹp của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

2.2.3. Nhóm giải pháp về PP giáo dục ĐĐ, lối sống

Nhà trường cần phải đổi mới về PP dạy học. Đổi mới PP dạy học phải gắn bó chặt chẽ với các phương tiện GD hiện đại để đạt được hiệu quả GD cao nhất. Kết hợp nhiều hình thức khác như: thuyết trình, tọa đàm, tổ chức các cuộc thi Olympic các môn khoa học Mác Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh trong SV, nghiên cứu thực tế, giao lưu với những gương điển hình

3. Kết luận

Tư tưởng Hồ Chí Minh về GD đạo đức, lối sống cho TN, SV vẫn còn nguyên giá trị chỉ đạo thực tiễn nhằm giúp TN, SV hình thành những phẩm chất ĐĐ mới, lối sống mới đáp ứng được các yêu cầu của sự nghiệp cách mạng. Đổi mới công tác GD, nhất là GD đạo đức, lối sống cho SV nhằm đào tạo ra một đội ngũ trí thức trẻ có đủ phẩm chất và năng lực cần thiết đáp ứng yêu cầu CNH, HĐH đất nước đã trở thành một nhiệm vụ hàng đầu của nhà trường trong giai đoạn hiện nay. GD đạo đức, lối sống cho SV theo tư tưởng Hồ Chí Minh cần tập trung thực hiện những giải pháp có tính định hướng như sau: giải pháp về nhận thức; giải pháp hoạt động thực tiễn; giải pháp về PP giáo dục ĐĐ, lối sống cho phù hợp với SV. Thực hiện đồng bộ các giải pháp trên sẽ tạo ra một môi trường thuận lợi để GD đạo đức, lối sống cho SV hiện nay.

Tài liệu tham khảo

[1] Hồ Chí Minh (1995), *Toàn tập*, NXBCTQG. Hà Nội

[2] Mạc Văn Trang (1994), *Lối sống thanh niên - sinh viên*, Viện Nghiên cứu chiến lược giáo dục. Hà Nội